

Niina Malinen

**HYVÄ KIRJANPITOTAPA JA KIRJANPITÄJÄN PEREHDYTTÄMISOPAS
TILITOIMISTO KÄRNÄ OY:N TALOUSHALLINTO-OHJELMAAN**

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Liiketalouden koulutusohjelma

Kevät 2014

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Niina Malinen	
Työn nimi Hyvä kirjanpito ja kirjanpitäjän perehdyttämisopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Taloushallinto ja juridiikka	Toimeksiantaja Tilitoimisto Kärnä Oy
Aika Kevät 2014	Sivumäärä ja liitteet 26 + 92
<p>Opinnäytetyön aiheena oli hyvä kirjanpito ja kirjanpitäjän perehdyttämisopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan. Työn tarkoituksena oli perehtyä hyvään kirjanpitotapaan ja työn empiirisen osan tarkoituksena oli toimia ohjeistuksena ja ohjekirjana yrityksessä käytettävistä ohjelmista kirjanpitäjän näkökulmasta.</p> <p>Hyvän kirjanpitotavan tarkoituksena on, että tilinpäätös antaisi oikean ja riittävän kuvan kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kirjanpitovelvollisen on noudatettava hyvää kirjanpitotapaa ja tämä koskee niin liiketapahtumien kirjaamista juoksevassa kirjanpidossa kuin yksittäisen kirjanpitovelvollisen tilinpäätöksen sekä konsernitilinpäätöksen laatimista. Jokainen, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa on kirjanpitovelvollinen.</p> <p>Opinnäytetyön empiirinen osa toteutettiin perustamalla yrityksen taloushallinto-ohjelmaan malliasiakas, jonka mukaan ohjeet on tehty suurimmilta osilta. Empiirinen osa perustuu olemassa ja käytössä olevaan tietopohjaan ja käytännön tekemisen yhteen liittämiseen. Kehittämisen työkaluina olen hyödyntänyt omaa kokemustani yrityksen palveluksessa ja tuonut esille niitä asioita, joihin olisin itsekin yrityksessä aloittaessani kaivannut kirjallisia ja ennen kaikkea selkeitä ohjeita.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena syntyi tiivis tietopaketti hyvästä kirjanpitotavasta sekä kirjanpitäjän perehdyttämisopas Tilitoimisto Kärnä Oy:lle. Perehdyttämisopas toimii kirjanpitäjän tukena yrityksen taloushallinto-ohjelmassa helpottaen päivittäistä työskentelyä hyvää kirjanpitotapaa noudattaen.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	kirjanpito, kirjanpitolaki, hyvä kirjanpito ja
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Niina Malinen	
Title Sound Accounting Procedure and the Bookkeeper's Orientation Guide to the Financial Administration Software of Tiltoimisto Kärnä Oy	
Optional Professional Studies Financial Administration and Law	Commissioned by Tiltoimisto Kärnä Oy
Date Spring 2014	Total Number of Pages and Appendices 26 + 92
<p>The topic of this thesis was sound accounting procedure and to write a bookkeeper's orientation guide to the financial administration software of Tiltoimisto Kärnä Oy. The goal of the thesis was to study the sound accounting procedure and the goal of the empirical section was to function as a software manual for bookkeepers working at the company.</p> <p>The purpose of the sound accounting procedure is that financial statements give a correct and sufficient picture of the results and the economic situation of the accountable. The accountable must follow the sound accounting procedure and this applies to the recording of transactions in the day-to-day bookkeeping as well as to the financial statement of an individual accountable and to a consolidated financial statement. Everyone who runs a business or professional activity is accountable.</p> <p>The empiric section of the thesis was carried out by establishing a model customer in the financial administration software of the company for whom the majority of the instructions were made. The empiric section was based on connecting the existing information in use with the practice. The development tools were based on my own experience in the company and I highlighted the issues for which I myself would also have needed guidance when I started working in the company, especially written and clear instructions.</p> <p>The outcome of the thesis was a concise information package of the sound accounting procedure and the bookkeeper's orientation guide to the financial administration software of Tiltoimisto Kärnä Oy. The orientation guide works as support to bookkeepers when they use the financial administration software and it makes the daily work easier, adhering to the sound accounting procedure.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	bookkeeping, law of the bookkeeping, sound accounting procedure
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 HYVÄ KIRJANPITOTAPA	2
3 HYVÄN KIRJANPIDON LÄHTEET	5
3.1 Lainsäädäntö	5
3.2 Kirjanpitolaakunta	5
3.3 Yleiset periaatteet	7
3.3.1 Tilinpäätöksen yleiset periaatteet	8
3.3.2 Kirjanpidon yleiset periaatteet	10
3.4 Kansainväliset periaatteet	14
3.5 Asiantuntijajärjestöt	15
3.6 Muut lähteet	15
3.7 Tilannekohtaiset periaatteet	16
3.7.1 Erityinen varovaisuus	16
3.7.2 Vähäinen liiketapahtuma	16
3.7.3 Pienhankinta	17
3.7.4 Suoriteperustetta vastaava tapa	17
3.7.5 Päätöspäätökset	18
4 LIIKETAPAHTUMIEN KIRJAAMINEN JA KIRJANPITOAINEISTO	19
4.1 Liiketapahtumat	19
4.1.1 Tositteet	20
4.1.2 Kirjanpitotilit ja tililuettelo	21
4.2 Kirjaamisperusteet	21
4.3 Kirjausjärjestys ja ajankohta	22
5 CASE; KIRJANPITÄJÄN PEREHDYTTÄMISOPAS TILITOIMISTO KÄRNÄ OY:N TALOUSHALLINTO-OHJELMAAN	24
6 POHDINTA	26
LÄHTEET	28
LIITTEET	

SYMBOLILUETTELO

IAS-standardi	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRS-standardi	International Financial Reporting Standards
Kassakladi	Epäitsenäinen kirjanpito kirja. Muistiinpano kirja tai vihko, johon tehdään aikajärjestyksessä merkintöjä liiketapahtumista. Kassakladiin merkitään rahamääräiset kassatapahtumat.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on hyvä kirjanpitolaitos ja kirjanpitäjän perehdyttämisopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan. Hyvän kirjanpitolaitoksen perimmäisenä tarkoituksena on, että tilinpäätös antaisi oikean ja riittävän kuvan kirjanpitolaitoksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Hyvä kirjanpitolaitos perustuu ja saa sisältönsä kirjanpito- ja osakeyhtiölajeista, asetuksista, säännöksistä ja Suomessa keskeinen asema käytännön ohjaamisessa muodostuu kirjanpitolautakunnan lausunnoista ja näiden soveltamisesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä hyvään kirjanpitolaitokseen ja työn empiirisen osan tarkoituksena on toimia ohjeistuksena ja ohjekirjana yrityksessä käytettävistä ohjelmista kirjanpitäjän näkökulmasta. Työn toiminnallisen osuuden tarkoituksena on myös helpottaa päivittäistä työskentelyä ja selkeyttää yrityksessä käytettävien ohjelmien monipuolisuutta. Työn aiheen olen saanut nykyisestä työpaikastani Tilitoimisto Kärnästä, jossa toimin kirjanpitäjänä. Työllä on toimeksiantajalle oikea tarve ja se helpottaisi paljon esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdyttämistä ohjelmien käyttöön. Valitsin aiheekseni hyvän kirjanpitolaitoksen ja kirjanpitäjän perehdyttämisoppaan Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan, koska aihe kiinnostaa minua sekä uskon, että siitä on myös hyötyä työelämässä tuntemalla alan teoriaa perehtyneesti.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee pääasiassa kirjanpitolaitos käsiteltävää hyvää kirjanpitolaitosta, alan kirjallisuutta sekä kirjanpitolautakunnan ohjeistuksia. Tarkoituksena on selvittää lukijalle kirjanpitolaitos sisältämät säännökset maallikon kielellä ja selvittää: mitä on säädetty, mitä lainsäätäjät on tarkoittanut, miten säännöksiä tulee tulkita, minkälaisia tulkintaongelmia on syntynyt ja miten ne on ratkaistu.

Työn toiminnallinen osuus perustuu olemassa ja käytössä olevaan tietopohjaan ja käytännön tekemisen yhteen liittämiseen. Kehittämisen työkaluina olen hyödyntänyt omaa kokemustani yrityksen palveluksessa ja tuonut esille niitä asioita, joihin olisin itsekin yrityksessä aloittaessani kaivannut kirjallisia ja ennen kaikkea selkeitä ohjeita. Toiminnallisen osuuden tärkeimpänä asiana oli tuoda esille yrityksessä käytettävien ohjelmien monipuolisuus ja ohjeistuksia sellaisiin toimintoihin, joilla on oleellinen apu ja etu tehdä päivittäisestä työstä helpompaa ja kustannustehokkaampaa.

2 HYVÄ KIRJANPITOTAPA

Kirjanpitovelvollisen on noudatettava hyvää kirjanpitolakia KPL 1:3:n mukaisesti ja tämä koskee niin liiketapahtumien kirjaamista juoksevassa kirjanpidossa kuin yksittäisen kirjanpitovelvollisen tilinpäätöksen sekä konsernitilinpäätöksen laatimista (Leppiniemi 2000, 17). Jokainen, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa on kirjanpitovelvollinen. Liike- tai ammattitoimintaa harjoittavan henkilön kirjanpitovelvollisuus koskee ainoastaan hänen harjoittamaansa liike- tai ammattitoimintaa, ei hänen muuta toimintaansa, esimerkiksi yksityistaloutta. Lähes kaikki Suomen lainsäädännössä tunnetut yhteisöt ovat kirjanpitovelvollisia, myös säätiöt ovat kirjanpitovelvollisia. (Leppiniemi 2006, 18.)

Kirjanpitolakia ei ole määritelty, mitä hyvä kirjanpitolaki on, vaan sen muodostavat käytännössä noudatetut kirjanpidonperiaatteet, määräykset ja ohjeistus sekä kirjanpidon ja tilintarkastuksen ammattikunnat ja yhdistykset. Merkittävänä hyvän kirjanpitolakan kehittäjänä toimii kirjanpitolautakunta, jonka tärkeimpänä tehtävänä on hyvä kirjanpitolakan sisällön tulkittaminen. Kirjanpitolautakunta antaa yleisohjeita lain tulkinnasta sekä pyynnöstä erityisiä lausuntoja lain soveltamisesta. (Fredriksson ym. 2008, 25.) Vaikka laissa ei ole määritettykään, mitä hyvä kirjanpitolaki on, niin hallituksen esityksessä 173/1997 selvennetään kuitenkin hyvän kirjanpitolakan sisältöä (Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, 5:13).

Hyvä kirjanpitolaki saa sisältönsä kirjanpitolakikäytännöistä ja -teoriasta (Leppiniemi 2000, 17). Kirjanpitolaki nojautuu pitkälti EU-direktiivien säännöksiin, mutta arvioitaessa hyvää kirjanpitolakia on otettava huomioon myös Suomessa omaksutut erityispiirteet, kuten meno tulon kohdalle -periaate eli tulo-meno-teoria, joka on ollut keskeinen kirjanpitolakikäytäntöä ohjaava teoria Suomessa viime vuosikymmeninä. (Fredriksson ym. 2008, 25.) Vuoden 1993 voimaantulleessa kirjanpitolainsäädännön uudistuksessa hyvän kirjanpitolakan tulkintaperiaatteeksi mainittiin tulo-meno-teoria. Nykyisen kirjanpitolain perustana teoriaa ei enää mainita, eikä se näin ollen ole lain tulkintaperiaate. (Leppiniemi 2000, 17.)

Tulo-meno-teoria tarkoittaa tuloksenlaskentateoriaa. Tuloksenlaskentateoria sitoutuu tiukasti aikaisemmin kirjanpidon päätehtäväksi tarkoitettuun jakokelpoisen voiton laskemiseen. Voimassa oleva kirjanpitolaki ei ole maininnut yksittäisiä hyväksikäyttötehtäviä. Toisaalta taas voimassa oleva kirjanpitolaki edellyttää oikean ja riittävän kuvan antamista kirjanpitovelvollisen

toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kirjanpidon ja erityisesti tilinpäätöksen tärkeimmiksi tehtäviksi nousevat tuloksen muodostumisen kuvaaminen tuloslaskelmassa ja tilinpäätöspäivän taloudellisen aseman kuvaaminen taseessa. Näille edellä mainituille kuvauksille voi rakentaa monia eri hyväksikäyttötehtäviä.

Yksi tehtävä on edelleenkin voiton tai ainakin oman pääoman jakokelpoisuuden selvittäminen. Tavoitteena ei ole, että tuloslaskelma tai tase suoraan osoittaisi jakokelpoisen voiton määrän, vaan niistä saa joukon perustietoja jakokelpoisen voiton laskemiseksi. (Leppiniemi 2000, 17–18.)

Kirjanpitolain uudistamistyöryhmä mainitsee raportissaan 1995 hyvälle kirjanpitotavalle neljä eri lähdettä. Lähteet mainitaan hierarkkisessa järjestyksessä, jossa ylempänä oleva lähde sivuuttaa alempana olevan lähteen, jos ne johtavat ristiriitaiseen lopputulokseen

- a) kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskeva lainsäädäntö
- b) kirjanpitolautakunnan ohjeet ja lausunnot
- c) kirjanpidon yleiset periaatteet
- d) arvopaperipörssien määräykset pörssiyhtiöille sekä ammatti- ja toimialajärjestön ohjeet ja lausunnot, kansainväliset sekä taloudellisesti merkittävissä maissa julkaistut tilinpäätössuosituksset. (Leppiniemi 2000, 18.)

Vuonna 1973 hyvä kirjanpitotapaa alettiin edellyttää lakisääteisesti kirjanpitolaissa. Tätä aikaisemmin yleisenä periaatteena oli hyvän kauppiastavan noudattaminen. (Leppiniemi 2000, 18.)

Hyvä kirjanpitotapa voi edellyttää, että tilinpäätöksessä tehdään esimerkiksi arvonalentumispoistoja, joita ei taas verotuksessa hyväksytä vähennyskelpoisiksi poistoiksi. Kirjanpidon varovaisuuden periaatteen mukaan kirjausten tekeminen kirjanpidossa ilman niiden hyväksymistä verotuksessa on tavanomainen ristiriita, mutta hyvän kirjanpitotavan noudattaminen edellyttää kuitenkin kirjausten tekemistä verotuksesta riippumatta. (Fredriksson ym. 2008, 25.)

Hyvän kirjanpitotavan lähtökohtana on, että kirjanpito on kirjanpitolain ja -asetusten mukainen ottaen huomioon, mitä erityislaeissa säädetään kuten osakeyhtiölaissa, laissa avoimista yhtiöistä ja kommandiittiyhtiöistä, arvopaperimarkkinoissa jne. Hyvä kirjanpitotapa täydentää näiden lakien tulkintaa ja soveltamista. (Fredriksson ym. 2008, 26.)

3 HYVÄN KIRJANPIDON LÄHTEET

Hyvän kirjanpidon lähteisiin vaikuttavat kirjanpitolautakunnan kannanottojen ohella muun muassa oikeuskäytäntö, oikeuskirjallisuus sekä jatkuvasti muuttuva kansainvälinen kirjanpito-
normisto. Hyvä kirjanpito on jatkuvasti muuttuvaa tapaoikeutta. (Anni Sinnemäki 2010.)

3.1 Lainsäädäntö

Yleiset pakottavat säädökset, jotka koskevat kirjanpitoa ja tilinpäätöstä sisältyvät kirjanpitola-
kiin, kirjanpitoasetukseen sekä työ- ja elinkeinoministeriön päätöksiin. Näitä yleissäännöksiä
täydennetään erityislainsäädännössä, ja niistä säädetään esimerkiksi yhteisömuotoisia
poikkeuksia. Erityislaeissa säädetty määräykset menevät kirjanpitolain edelle. Yhteisölaeissa
sekä näihin perustuvissa asetuksissa ja ministeriön päätöksissä tällaisia täydentäviä määräyksiä
on erityisesti. (Leppiniemi 2000, 33.)

Pääsääntönä on, että kirjanpitolaki yleislakina väistyy erityislakien säännösten poiketessa kir-
janpitolaista. Poikkeuksia esiintyy esimerkiksi osakeyhtiölaissa ja arvopaperimarkkina-
laissa. Erityislaissa saatetaan kuitenkin muuttaa tätä järjestystä. Tällä tavoin menetellään esimerkiksi
konsernitilinpäätöstä koskevassa osakeyhtiölaissa. (Leppiniemi 2000, 33.)

3.2 Kirjanpitolautakunta

Kirjanpitolautakunta toimii työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Lautakunnasta säädetään
kirjanpitolaissa (KPL 8:2-3) ja kirjanpitolautakunnasta annetussa asetuksessa (784/1973).
(Leppiniemi ym. 2013, 5:43).

Kirjanpitolautakunnan tehtävinä on ohjeiden ja lausuntojen antaminen hakemusten perus-
teella kirjanpitolain soveltamisesta. Hakijana voivat olla viranomaiset, elinkeinonharjoittajien
tai kuntien järjestö tai kirjanpitovelvollinen. Kirjanpitolautakunnan tarkoituksena on hyvän
kirjanpito-tavan edistäminen antamalla yleisiä neuvoja ja ohjeita kirjanpitolain soveltamisesta ja

kirjanpidon pitämisestä. Kirjanpitolautakunta myöntää poikkeuksia yksittäistapauksissa tai toimialoittain erikseen mainituista kirjanpitolain säännöksistä. Poikkeuksien myöntämisen edellytyksenä on, ettei se ole Euroopan yhteisöjen tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä antamien säädösten vastainen. Kirjanpitolautakunta antaa lausuntoja pyynnöstä työ- ja elinkeinoministeriölle, mutta tekee myös tarpeellisiksi katsomansa esitykset oma-aloitteisesti työ- ja elinkeinoministeriölle. (Työ ja -elinkeinoministeriö 2011.)

Hyvän kirjanpitotavan kehittäminen kuuluu kirjanpitolautakunnan tehtäviin. Tällä hetkellä voimassa olevat kirjanpitolautakunnan yleisohjeet ovat

- a) yleisohje henkilöstörahaston arvonmäärityksestä (2.4.1991)
- b) yleisohje koneellisessa kirjanpidossa käytettävistä menetelmistä (22.5.2000)
- c) yleisohje ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi (13.12.2005)
- d) yleisohje perustajaurakoinnin käsittelystä tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa (17.1.2006)
- e) yleisohje kiinteiden menojen lukemisesta hyödykkeen hankintamenoon (31.1.2006)
- f) yleisohje henkilöstörahaston tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta (28.2.2006)
- g) yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta (12.9.2006)
- h) yleisohje laskennallisista verovelvoista ja saamisista (12.9.2006)
- i) yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (24.10.2006)
- j) yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta (7.11.2006)
- k) yleisohje tuloslaskelman ja taseen esittämisestä (21.11.2006)
- l) yleisohje rahoituslaskelman laatimisesta (30.1.2007)

- m) yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista (16.10.2007)
- n) yleisohje arvonnäköveron kirjaamisesta (6.5.2008)
- o) yleisohje tulon kirjaamisesta tuotoksi valmistusasteen perusteella (30.9.2008)
- p) yleisohje asunto-osakeyhtiöiden ja muiden keskinäisten kiinteistöyhtiöiden kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta (7.12.2010)
- q) yleisohje kirjanpidon menetelmistä ja aineistoista (1.2.2011) (Leppiniemi ym. 2013 5:47.)

3.3 Yleiset periaatteet

Yleiset periaatteet on ratkaisuperusta sellaisiin kysymyksiin, joita ei ole lainkaan säännelty tai joista ei ole annettu lain nojalla ohjetta tai suositusta (Kirjanpitolautakunta 2000). Kirjanpito-laissa säädetään tiettyjen yleisten periaatteiden noudattamisvelvollisuudesta kolmessa eri yhteydessä. Nämä ovat

- a) hyvä kirjanpitolain (KPL 1:3)
- b) oikeat ja riittävät tiedot (KPL 3:2)
- c) yleiset tilinpäätösperiaatteet (KPL 3:3) (Leppiniemi ym. 2013, 5:13.)

Yleisiä periaatteita tulee lähtökohtaisesti soveltaa jatkuvasti samansisältöisesti tilikaudesta toiseen. Kirjanpitolain 3 §:ssä säädetään poikkeamismahdollisuuksista. Kirjanpitolain mukaan yleisistä periaatteista saadaan poiketa vain erityisistä syistä, ellei poikkeaminen perustu lakiin tai sen nojalla annettuun muuhun säännökseen tai määräykseen. Jos yleisistä periaatteista poiketaan, niin liitetiedoissa tulee antaa selostus poikkeamisen perusteista. (Leppiniemi 2000, 68.)

3.3.1 Tilinpäätöksen yleiset periaatteet

Tilinpäätöksen laatimista ja tilinavauksen tekemistä koskevista yleisistä periaatteista säädetään kirjanpitolaissa (KPL 3:3). Yleiset periaatteet ovat

- a) Oletus kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätöstä laadittaessa oletetaan kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvan toistaiseksi. Toiminnan jatkuvuuden periaatetta sovelletaan erityisesti arvioitaessa hankintamenon aktivointiedellytyksiä. Tällöin pysyviin vastaaviin kuuluvan käyttöomaisuuserän aktivoinnissa ylärajana on erään liittyvä tulonodotus eikä siitä realisoinnissa ulkopuoliselta todennäköisesti saatava hinta.

- b) Johdonmukaisuus laatimisperiaatteiden ja -menetelmien soveltamisessa tilikaudesta toiseen (menettelytapojen jatkuvuuden periaate)

Johdonmukaisuuden periaatteella tarkoitetaan, että tilinpäätökseen liittyvät laajuus-, mittaus-, arvostus- ja kohdistamisongelmat ratkaistaan mahdollisimman yhtenäisellä tavalla tilikaudesta toiseen. Periaatteen tarkoituksena on ylläpitää eri tilikausien tilinpäätösinformaation keskinäistä vertailukelpoisuutta. Laissa ei varsinaisesti kielletä muuttaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteita ja -menetelmiä. Tämä johtuu siitä, että kirjanpitovelvolliselle voi tulla tarve muuttaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteita ja -menetelmiä, kun lainsäädäntö tai kirjanpitokäytäntö muuttuu tai jos tilinpäätöksen laatu muuttamisen ansiosta olennaisesti paranee ja täyttää siten oikeiden ja riittävien tietojen vaatimuksen.

- c) Tilikauden tuloksesta riippumaton varovaisuus (varovaisuuden periaate)

Kirjanpitolaissa säädetään varovaisuuden periaatteen soveltamisesta tilinpäätöksessä. Määritelmää on tarkennettu säättämällä, että varovaisuutta on noudatettava tilikauden tuloksesta riippumatta. Esimerkiksi tilikauden tappiollisuus ei ole peruste jättää tekemättä suunnitelman mukaista poistoa tai omaisuuden arvonalentumisesta johtuvaa kirjausta, jos sellaiseen on tarvetta.

- d) Tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen (tasejatkuvuuden periaate)

Tasejatkuvuuden periaatteen mukaan aloittavan taseen on vastattava edellisen tilikauden päättävää tasetta. Huomattavaa on kuitenkin, että kirjanpitolautakunnan lausunto tilinpäätösperiaatteiden muutosten ja aikaisempia tilikausia koskevien virheiden käsittelystä tilinpäätöksessä (KILA 1750/2005) muutti aikaisempaa kirjauskäytäntöä. Aiemman kirjanpitokäytännön mukaan virhe tai laskentaperiaatteen muutos merkittiin sen tilikauden tuloslaskelmaan, jona virhe huomattiin tai laskentakäytännön muutos tehtiin. Nykyisin taas kirjanpitolautakunnan lausunnon mukaan kaikkien kirjanpitolaikaa soveltavien kirjanpitovelvollisten tulee tehdä tilinpäätösperiaatteiden muutoksista sekä aikaisempia tilikausia koskevista virheistä aiheutuvat oikaisut yksinomaan omaa pääomaa oikaisemalla.

- e) Tilikaudelle kuuluvien tuottojen ja kulujen huomioon ottaminen riippumatta niihin perustuvien maksujen suorituspäivästä (realisointiperiaate)

Realisointiperiaatteen mukaan tilikaudelle kuuluvat tuotot ja kulut otetaan huomioon niihin perustuvien maksujen suorituspäivästä riippumatta. Periaatteen mukaisesti tulo kirjataan sille tilikaudelle, jolla tuotettu hyödyke on luovutettu, ja toisaalta meno kirjataan sille tilikaudelle, jolla hyödyke on vastaanotettu. Lainkohdassa säädetään suoriteperusteisen kirjanpidon noudattamisesta tilinpäätöstä laadittaessa. Näin ollen juokseva kirjanpito on tilikauden aikana mahdollista laatia maksuperusteisesti.

- f) Kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus (erillisarvostuksen periaate, netottamiskielto).

Kirjapitolain mukaan kukin taseeseen merkitty erä on arvostettava erikseen. Laissa edellytetään, ettei mitään taseen erää saa arvostaa liian korkeaan arvoon sillä perusteella, että jokin toinen erä on arvostettu vastaavasti liian alhaiseen arvoon. Taseen minkä tahansa omaisuuserän aliarvostus ei oikeuta jättämään taseeseen kuuluvaa velkaa huomioon ottamatta eikä aliarvostamaan velkaa. (Fredriksson ym. 2008, 230-238.)

3.3.2 Kirjanpidon yleiset periaatteet

Kirjanpitolain uudistamistyöryhmä 1995:n raporttiin koottuja periaatteita voidaan kutsua yhteisnimikkeellä kirjanpidon yleiset periaatteet. Moni hyvään kirjanpitotapaan sisältyvistä sekä juoksevassa kirjanpidossa että tilinpäätöksessä noudatettavista periaatteista on samoja, jotka laissa on säädetty tilinpäätöksessä noudatettaviksi yleisperiaatteiksi. Nämä kirjanpidon periaatteet ovat

a) Jatkuvuuden periaate

Jatkuvuuden periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätöstä laadittaessa lähtökohtana on oletus yrityksen toiminnan jatkuvuudesta. Tämä periaate tulee erityisesti esiin käyttöomaisuuden arvostamisessa ja jaksottamisessa. Jatkuvuuden periaate kuuluu yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin.

b) Realisointiperiaate

Realisointiperiaatteen tarkoituksena on, että kirjanpitoon merkitään ainoastaan realisoituneet tulot ja menot. Periaatteen mukaan tulot syntyvät vain vaihdannassa, hallussapitovoitoja ei ole lupa merkitä tuloslaskelmaan. Periaatteen mukaista on myös se, että esimerkiksi itse valmistetun käyttöomaisuuden hankintamenoon voidaan aktivoida vain sellaisia menoja, jotka maksetaan ulkopuoliselle. Yrityksen sisäisiä veloituksia tai oman työvoiman vaihtoehtoisia tuottomahdollisuuksia ei milään osin voida merkitä kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä hankintameno lisäykseksi.

c) Meno tulon kohdalle -periaate

Meno tulon kohdalle -periaatteen tarkoituksena on, että tulon ansaitsemiseksi käytetyt menot on asetettava samaan tuloslaskelmaan vastaavien tulojen kanssa. Meno tulon kohdalle -periaatteesta sallitaan joitakin poikkeuksia nimenomaisten säännösten perusteella. Esimerkiksi verosyistä tehdyt tuloksenjärjestelyyn liittyvät kulukorjaukset, vapaaehtoiset varaukset ja suunnitelman ylittävät poistot ovat tällaisia.

d) Luotettavuuden periaate

Luotettavuuden periaatteen tarkoituksena on, että merkittäviä virheitä tai puutteita tilinpäätösinformaatio ei saa sisältää. Kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuuden varmentamiseksi kirjanpitolautakunta on kytkenyt useisiin lausuntoihinsa lisävaateita tai suosituksia.

e) Täydellisyys

Täydellisyyden periaatteen tarkoituksena on, että kirjanpitoon tai tilinpäätökseen sisällytetään kaikki kirjanpitovelvolliselle kuuluvat liiketapahtumat sekä omaisuus ja velat niitä välittämättä tai pois jättämättä. Rikoslain kirjanpitorikosta ja tuottamuksellista kirjanpitorikosta koskevilla säännöksillä on pyritty vahvistamaan täydellisyyden periaatteen toteutumista.

f) Varovaisuus

Varovaisuuden periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätökseen sisältyviä tuottoja ja omaisuutta ei ole lupa yliarvostaa eikä kuluja ja velkoja aliarvostaa. Varovaisuuden periaate kuuluu yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin.

g) Olennaisuus

Olennaisuuden periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätösinformaation kannalta epäolennaisia eriä ei tarvitse käsitellä ehdottoman tarkalla tavalla. Kirjanpitolain viidennessä luvussa olennaisuuden periaatteen sovelluksia esiintyy arvostus ja -jaksotusperiaatteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi vähäisten käyttöomaisuushyödykkeiden ja vähäisten vaihto-omaisuushyödykkeiden kiinteämääräistä aktivointia koskevat säännökset. Vähäiset liiketapahtumat voidaan myös jättää tilinpäätökseen maksuperusteiseksi, niitä suoriteperusteiseksi oikaisematta.

h) Taloudellisuus

Taloudellisuuden periaatteen tarkoituksena on, että informaation tuottaminen ei saa aiheuttaa kohtuuttomia kustannuksia. Kohtuuttomuuden kriteerinä mainitaan informaation aikaansaamisen kustannus suhteessa informaation käyttäjien ajateltavissa olevaan hyötyyn.

i) Asia ennen muotoa -periaate

Asia ennen muotoa -periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätösinformaation esittämistapaa valittaessa kiinnitetään huomiota tapahtuman taloudelliseen luonteeseen, ei sen oikeudelliseen muotoon. Vaikka asia ennen muotoa -periaatetta ei erikseen mainitakaan kirjanpitolaissa, kirjanpitolautakunta on käyttänyt sitä nimenomaisesti hyvään kirjanpitotapaan sisältyvänä tulkintaperiaatteena.

j) Vertailtavuus

Vertailtavuuden tai vertailukelpoisuuden periaatteen tarkoituksena on, että kirjanpitovelvollisen eri tilikausien tilinpäätösten tulee olla vertailukelpoisia keskenään sekä mahdollisuuksien mukaan muiden kirjanpitovelvollisten tilinpäätösten kanssa. Useimmat tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot ovat sellaisia, että ne varmistavat tilikausien välistä vertailumahdollisuutta.

k) Nopeus

Nopeuden periaatteen tarkoituksena on, että tilikausittain annettava informaatio tulee tuottaa riittävän nopeasti. Tilinpäätösinformaation hyväksikäytettävyyden tärkein edellytys on informaation tuoreus. Tilinpäätösinformaation hyväksikäytettävyyden kannalta kirjanpitolakiin on säädetty säännökset tilinpäätöksen valmistusajasta ja julkistamisesta.

l) Oikea ja riittävä kuva

Oikean ja riittävän kuvan mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tätä varten tarpeelliset tilinpäätöksen lisätiedot on ilmoitettava liitetietona.

m) Entiteettiperiaate

Entiteettiperiaatteen tarkoituksena on, että kirjanpitoa pitävä talousyksikkö muodostaa erillisen kokonaisuuden, jolla on omat tulonsa, menonsa, varansa ja velkansa.

n) Vakaan rahanarvon periaate

Vakaan rahanarvon periaatteen tarkoituksena on, että kaikki kirjanpitoon merkityt rahayksiköt ovat keskenään samanarvoisia. Esimerkiksi tietyn ajan omistettujen hyödykkeiden myyntivoitot lasketaan vähentämällä myyntihinnasta kirjanpidossa vähentämättä oleva hankintameno, eikä tuloa ja menoa korjata esimerkiksi indeksien avulla samaan rahan arvoon.

o) Suoriteperiaate

Suoriteperiaatteen ja siihen perustuvan suoriteperusteisen kirjaamistavan tarkoituksena on, että tulon syntyhetkenä pidetään suoritteen luovuttamista ja menon syntyhetkenä pääsääntöisesti tuotannon tekijän vastaanottamista. Suoriteperiaate kuuluu yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin.

p) Menettelytapojen jatkuvuuden periaate

Menettelytapojen jatkuvuuden periaatteen tarkoituksena on, että kerran valittua menettelytapaa tulee noudattaa jatkuvasti kirjanpidon hoidossa ja tilinpäätöksen laadinnassa, jollei ole perusteltua syytä muuttaa valittua menettelytapaa. Menettelytapojen jatkuvuuden periaate kuuluu yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin.

q) Merkityksellisyys

Tiedon merkityksellisyyden periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätösinformaation tulee olla sisällöltään ja esittämistavaltaan sellaista, että käyttäjän on sen perusteella mahdollista arvioida toteutunutta kehitystä sekä pyrkiä sen avulla ennakoimaan tulevaa kehitystä.

r) Todennettavuus

Todennettavuuden periaatteen tarkoituksena on, että riippumattoman ammattihenkilön on voitava tarvittaessa varmistaa, että informaatio on luotettavaa ja täsmällistä. Todennettavuuden periaatetta on painotettu Suomessa säätämällä tilintarkastuslaissa ja eri yhteisölaeissa laajaa yritystoiminnan ja muiden yhteisöjen harjoittaman toiminnan tilintarkastusvelvollisuus.

s) Periodisuus

Periodisuuden periaatteen tarkoituksena on, että talousyksikön toiminta tulee jakaa kalenteriajan mukaan määräytyviin tilikausiin. Lähtökohtaisesti tilikausi on 12 kuukautta, mutta erityistilanteissa tilikausi saa olla lyhyempi tai pitempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta.

t) Julkisuusperiaate

Julkisuuden periaatteen tarkoituksena on, että tilinpäätös ja sen laadintaperiaatteet tulee julkistaa. Esimerkiksi tilinpäätöksen laadinnassa noudatetuista arvostusperiaatteista ja -menetelmistä sekä jaksotusperiaatteista ja -menetelmistä tulee tehdä selkoa julkistettavan tilinpäätöksen kuuluvissa liitetiedoissa. (Leppiniemi 2000, 68–97.)

3.4 Kansainväliset periaatteet

IAS/IFRS-standardeja käytetään kirjanpitolain tulkinnassa hyvän kirjanpitolain lähteinä, ellei Suomen lainsäädännössä tai Euroopan yhteisöjen direktiiveistä muuta johdu (Leppiniemi ym. 2013, 5:53).

Eri maiden tilinpäätöskäytännöt ovat eronneet merkittävästi toisistaan. Tilinpäätöksille asetetut tavoitteet ja vaatimukset ovat vaihdelleet maakohtaisesti. IFRS-standardien pyrkimyksenä on yhdenmukaistaa tilinpäätöksiä kansainvälisesti erityisesti rahoitusmarkkinoiden yhdentymisestä johtuviin tarpeisiin. EU:ssa IFRS-tilinpäätösten pakollinen soveltaminen on ensi vaiheessa rajoitettu pörssiyrityksiin, yrityksiin, joiden osakkeita tai joukkovelkakirjalainoja pidetään julkisen kaupankäynnin kohteina.

IFRS-standardeja antaa kansainvälinen asiantuntijajärjestö IASB. IFRS-tilinpäätösstandardit ovat jatkoa IASB:n edeltäjän IASC:n laatimille IAS-standardeille. Tällä hetkellä noin 90 maassa joko vaaditaan tai sallitaan IFRS-tilinpäätösten laatiminen.

IFRS-standardit ovat nimenomaisesti tilinpäätösstandardeja. IFRS-standardit eivät sisällä juoksevaa kirjanpitoa koskevia määräyksiä. IAS/IFRS-sääntely sisältää yksityiskohtaisia ja vain harvoin vaihtoehtoisia, valittavissa olevia menettelytapoja. (Leppiniemi ym. 2013, 14:1.)

3.5 Asiantuntijajärjestöt

Eräänä hyvän kirjanpitotavan lähteenä mainitaan ammatti- ja toimialajärjestöjen ohjeet ja lausunnot. Tällaisia ohjeita ja lausuntoja antavat mm. tilintarkastajien ja laskentatoimen ammattijärjestöt sekä teollisuuden, kaupan ja rahoituksen sekä arvopaperimarkkinoiden toimialajärjestöt. (Leppiniemi 2000, 100.)

3.6 Muut lähteet

Kirjanpitokäytännöt ja -teoria antavat sisältönsä hyvälle kirjanpitotavalle. Suomessa keskeisin asema käytännön ohjaamisessa on kirjanpitolautakunnan yleisohjeilla, lausunnoilla ja muilla kannanotoilla.

Tilinpäätöksen tarkoituksena ensisijaisesti on informaation antaminen. Tämä käy ilmi kirjanpitolaista, jossa mainitaan mm. että tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka sisältää tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman ja tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen. Keskeisimmät tehtävät ovat siis tuloksen ja taloudellisen aseman kuvastaminen. Ne teorit, joita voidaan käyttää hyväksi pohdittaessa hyvän kirjanpitotavan sisältöä, liittyvät ennen muuta tilinpäätöksen hyväksikäyttäjien tarvitsemaan informaatioon ja sen selittämiseen.

Tilinpäätösinformaation hyväksikäyttöä ja yhdenmukaisuutta tarkastellessa myös hyväksikäyttäjien, kuten esimerkiksi yritystutkimuksen, sijoitusanalyttikoiden jne. vaatimuksista voidaan

johtaa hyvän kirjanpitotavan sisältöä. On muistettava kuitenkin tällaisten lähteiden toissijaisuus erityisesti lainsäädäntöön ja kirjanpitolautakunnan ohjeisiin verrattuna. (Leppiniemi, 2000, 100-101.)

3.7 Tilannekohtaiset periaatteet

Tilannekohtaisina periaatteina tarkastellaan sekä lainsäädännössä että kirjanpitolautakunnan lausunnoissa erityistä varovaisuutta, vähäisiä liiketapahtumia ja suoriteperustetta vastaavaa tapaa. (Leppiniemi 2000, 101).

3.7.1 Erityinen varovaisuus

Erityistä varovaisuutta on noudatettava esimerkiksi yrityksen perustamismenojen, kehittämismenojen ja lainamenojen aktivoimisessa. Liikearvon ja muiden pitkävaikutteisten menojen aktivointi on mahdollista, ja jos näin tehdään, ne on poistettava suunnitelman mukaisin poistoin viidessä vuodessa tai, jos niiden vaikutusaika on tätä pitempi, niin kuitenkin enintään 20 vuodessa. Esimerkiksi tutkimusmenojen aktivoimisessa ei edellytetä erityistä varovaisuutta vaan tilinpäätöksen laatimisen yleisperiaatteisiin kuuluva varovaisuuden periaate riittää.

Erityistä varovaisuutta edellyttävä aktivointimahdollisuus sisältää vahvan suosituksen kuluksi kirjaamisesta. Jos tällainen meno aktivoidaan kuitenkin, aktivoinnin perustaksi on syytä laatia säännöksessä ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa aktivoinnin edellytyksenä mainittu tuottoarvolaskelma. Jotta laskelma voitaisiin laatia asianmukaisesti, edellytyksenä on, että yrityksessä sovelletut laskentajärjestelmät ovat riittävän kehittyneet laskelmassa tarvittavien tulonodotusten selvittämiseen ja tuottoarvolaskelman laatimiseen. (Leppiniemi 2000, 101-102.)

3.7.2 Vähäinen liiketapahtuma

Yleisestä suoriteperusteisuuden periaatteen vaatimuksesta voidaan poiketa vähäisten liiketapahtumien kohdalla. Poikkeamista voidaan perustella taloudellisuuden periaatteella, koska menettelytavoista saadun hyödyn tulisi olla tilinpäätöksen laatimisesta koituvan vaivan veroinen.

Vähäisten liiketapahtumien kohdalla on katsottu, että ehdottoman tarkasta suoriteperusteisesta jaksottamisesta ei ole sen aiheuttaman vaivan ja kustannusten suuruista hyötyä. Poikkeamisen mahdollistamiseksi kirjanpitolaissa on otettu käyttöön ”vähäisten liiketapahtumien” käsite. (Leppiniemi 2000, 102.)

3.7.3 Pienhankinta

Lähtökohtaisesti pysyviin vastaaviin kuuluvia aineellisia hyödykkeitä koskee aktivointivelvollisuus ja toisaalta myös poistopakko. Kirjanpitolautakunnan suunnitelman mukaisia poistoja koskevassa yleisohjeessa on kuitenkin katsottu, ettei poistopakkoa sovelleta vähäarvoisiin käyttöomaisuushankintoihin. Myös elinkeinoverotuksessa on säännös, jossa vähäisiä käyttöomaisuushankintoja kutsutaan pienhankinnoiksi. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa todetaan, ettei tilinpäätöstä silmällä pitäen vähäarvoiseksi katsottavalle käyttöomaisuushankinnalle voida asettaa euromääräistä ylärajaa, vaan huomiota tulee kiinnittää kirjanpitovelvollisen toiminnan laajuuteen ja pysyvien vastaavien kokonaismäärään. (Leppiniemi 2000, 102-103.)

3.7.4 Suoriteperustetta vastaava tapa

Suoriteperusteisuus tai maksuperusteisuus on tulojen ja menojen kirjaamisperusta. Tilinpäätöksessä on noudatettava suoriteperusteisuutta vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Suoriteperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että tulot ja menot otetaan kirjanpitoon jo tuotannon tekijän vastaanottamisen tai suoritteen luovuttamisen perusteella, eikä vasta silloin, kun tuotannon tekijä maksetaan tai suoritteesta saadaan maksu.

Kirjanpitolakia laadittaessa on katsottu, ettei suoriteperusteisuus riitä kaikkien tulojen ja menojen jaksottamisperusteeksi, sillä maksua vastaava tuotannon tekijä tai suorite ei aina ole selkeästi osoitettavissa. Tällaisia tilanteita varten kirjanpitolaissa suoriteperusteisuutta on täydennetty ”suoriteperustetta vastaavalla tavalla”. Siirtosaamisiksi määritellään kirjanpitolaissa ”tilikaudella tai aikaisemmalla tilikaudella suoritettavat maksut tulevana tilikautena suoriteperusteisesti tai suoriteperustetta vastaavalla tavalla toteutuvista menoista”. Siirtoveltoiksi määritellään kirjanpitolaissa ”tilikaudella tai aikaisemmalla tilikaudella saadut maksut sellaisista tuloista, jotka

toteutuvat suoriteperusteisesti tai suoriteperustetta vastaavalla tavalla tulevina tilikausina”. (Leppiniemi 2000, 103.)

3.7.5 Päätöseruste

Lähtökohtaisesti osinkoa jakava osakeyhtiö kirjaa voitonjakovelan, kun yhtiökokous on tilinpäätöksen vahvistettuaan tehnyt osingonjakopäätöksen. Syntyneen osingonjakopäätöksen perusteella osingonsaaja voi kirjata osinkotulon ja osinkosaamisen. Kirjanpitolautakunta kutsuu tällä tavalla syntynyttä kirjauserustetta päätösperiaatteeksi. (Leppiniemi 2000, 103.)

4 LIIKETAPAHTUMIEN KIRJAAMINEN JA KIRJANPITOAINEISTO

Kirjanpitolaissa säädetään juoksevasta kirjanpidosta. Laki sisältää liiketapahtumien kirjaamista ja kirjanpitoaineistoa koskevat säännökset. Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiiveissä tai IAS/IFRS-standardeissa ei ole lainkaan juoksevaa kirjanpitoa koskevia määräyksiä. Suomen kirjanpitolaain kirjaamissäännösten avulla on pyritty lisäämään kirjanpidon luotettavuutta. (Leppiniemi 2006, 38.)

Juoksevassa kirjanpidossa toteutetaan perusvaatimuksiin kuuluvaa erilläänpitotehtävää. Erilläänpitotehtävällä tarkoitetaan, että kirjanpidon avulla yrityksen tulot ja menot sekä varat ja velat pidetään myös taseaseman ja tuloksen selvittämistä ajatellen erillään muiden talousyksiköiden tuloista, menoista, varoista ja veloista. (Leppiniemi ym. 2013, 6:1.)

4.1 Liiketapahtumat

Kirjanpitolaissa vastataan kysymykseen, mitä kirjataan. Kirjanpitoon merkitään liiketapahtumat, joita ovat tulot, menot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. (Leppiniemi 2006, 38.) Vaatimus koskee kirjanpitovelvollista sen kaikissa osissa toteutuneiden liiketapahtumien osalta. (Leppiniemi ym. 2013, 6:3).

Tuotannon tekijän rahana ilmaistulla vastikkeella tarkoitetaan menoa. Suoritteen rahana ilmaistulla vastikkeella tarkoitetaan tuloa. Pääomasijoituksilla ja niiden palautuksilla sekä voitonjaolla taas tarkoitetaan rahoitustapahtumia. Myös menoista ja tuloista johtuvat kassaan- ja kassastamaksut ovat rahoitustapahtumia.

Oikaisuerät johtuvat useimmiten siitä, että liiketapahtumat kirjataan usein jo ennen kuin niiden tarkka rahamäärä on tiedossa. Esimerkiksi suoriteperustetta käytettäessä liiketapahtuman rahamäärä voi muuttua myöhemmin esimerkiksi annetun tai saadun käteisalennuksen taikka valuuttojen kurssimuutosten johdosta. Tällaisia vähennys- ja lisäyserien kirjauksia kutsutaan oikaisueriksi. Oikaisuerät voivat liittyä niin menoihin, tuloihin kuin rahoitustapahtumiinkin eikä niillä siis tarkoiteta kirjanpitovirheen korjaamista; ne eivät ole liiketapahtumia.

Siirtokirjaukset voivat johtua myös siitä, että menoja siirretään toiselle talousyksikölle. Esimerkiksi konserniyrityksissä on saatettu sopia, että yksi konserniyrityksistä huolehtii kaikkien konserniyritysten hallintotoiminnoista, jolloin aiheutuneet menot jaetaan sovitussa suhteessa eri konserniyritysten kesken.

Tuloille, menoille ja rahoitustapahtumille on ominaista, että yritysten ja ulkopuolisten välillä tapahtuu vaihdantaa. Kirjanpitoon merkitään tulojen, menojen, rahoitustapahtumien ja niiden oikaisu- ja siirtoerien lisäksi muitakin merkintöjä. Tällaisia merkintöjä ovat esimerkiksi tasevaikutteisesti pysyvien vastaavien arvonkorotuksia, tulos- ja tasevaikutteisesti rahoitusvälineiden arvon muutoksia sekä varausten lisäyksiä ja vähennyksiä. Edellä mainittuja ei-liiketapahtumia ei vastaa vaihdanta yrityksen ja ulkopuolisen rahoitusyksikön välillä. Näiden ei-liiketapahtumien kirjaaminen perustuu pelkästään kirjanpitolaissa olevaan erityissäännökseen; ilman erityissäännöksestä syntyvää oikeutusta ei-liiketapahtumia ei voida merkitä kirjanpitoon. (Leppiniemi 2006, 38-39.)

4.1.1 Tositteet

Tositteella tarkoitetaan liiketapahtuman todentavaa, selväkielistä, kirjallista tai koneellisella tietovälineellä olevaa asiakirjaa, joka täytyy säilyttää yhdessä kirjanpitomerkinnän eli kirjauksen kanssa. Liiketapahtuman todentavat tositteet, niiden liitteet, liiketapahtumia koskeva kirjeenvaihto sekä täsmäytys selvitykset ja näitä kutsutaankin kirjanpidon todistusaineistoksi. Tositteesta tulee aina käydä ilmi tositteen antajan nimi, liiketapahtuman sisältö ja rahamäärä.

Kirjanpitolain mukaan tositteen tehtävänä on todentaa liiketapahtuma. Kaikista liiketapahtumista, menoista, tuloista, rahoitustapahtumista sekä niiden oikaisu- ja siirtoeristä on oltava tosite todentamassa liiketapahtumaa. Kaikki kirjaukset tapahtuvat tositteiden perusteella. Epäselvissä tilanteissa, kun ratkaistaan, onko tietty asiakirja kirjanpitolain mukainen tosite, joka tulee säilyttää tositteille säädetyssä määräajan, ratkaisu tulee tehdä siitä näkökulmasta, todentaako asiakirja liiketapahtuman. (Leppiniemi ym. 2013, 6:26.)

4.1.2 Kirjanpito-tilit ja tililuettelo

Kirjanpito-tiliä ja tililuetteloä koskevan säännöksen tarkoituksena on varmistaa ja vahvistaa kirjanpidon luotettavuutta ja tarkastettavuutta. (Leppiniemi 2006, 47). Kirjanpito-tiliä ja tililuetteloä koskevassa säännöksen mukaan jokainen tili on jatkuvasti pidettävä sisällöltään samana. Tarkoituksena on mahdollistaa eri tilikausien tuloksen muodostumisen ja taloudellisen aseman vertaileminen. Säännöksessä sallitaan tilin sisällön muuttaminen kuitenkin tietyissä tilanteissa, joista yhtenä esimerkkinä mainitaan tililuettelon muutos.

Kirjanpitolaki ei edellytä, että kirjanpitovelvollinen ylläpitää tilipuitteet ja kirjaussuunnitelman käsittävää tilijärjestelmää. Kirjanpitovelvollisella tulee kuitenkin olla kultakin tilikaudelta selkeä ja riittävästi eritelty tililuettelo. Ensisijaisesti tililuettelo on kirjanpitovelvollisen oma apuväline ja sen yhtenä tarkoituksena on varmistaa kirjanpidon tarkasteltavuus.

On huomattavaa kuitenkin, ettei kirjanpitolaki kiellä laatimasta yksityiskohtaisempia kuvauksia käytetystä kirjanpitojärjestelmästä. Suurempi yksityiskohtaisuus voi olla jopa suositeltavaa, jos yrityksen käytössä oleva kirjanpitojärjestelmä on monimutkainen. Dokumentointitasoa harkittaessa peruslähdekohtana voidaan pitää kirjanpitolaissa säädettyä yleistä tarkastettavuuden vaatimusta. (Fredriksson ym. 2008, 44.)

4.2 Kirjaamisperusteet

Kirjaamisperusteiden pääsääntönä on suoriteperusteisuus. Suoriteperusteiden mukaan ostaja kirjaa menon silloin, kun hän vastaanottaa tuotannon tekijän, ja vastaavasti myyjä kirjaa tulon luovuttaessaan suoritteen. Myyjän ja ostajan kirjanpidon välillä tulisi näin ollen vallita symmetria. (Fredriksson ym. 2008, 45.)

Lähtökohtaisesti toisen yrityksen tulo on toisen meno. Jos ostaja käyttää kirjanpidossaan suoriteperustetta ja myyjä taas maksuperustetta, myyjän tulo ja ostajan meno saattavat kirjanpidossa rekisteröityä eri ajankohtiin. Tilinpäätös on laadittava suoriteperusteisesti ja näin pääsääntöksi muodostuu, että sääntö ”toisen tulo on toisen meno” toimii. Sitä käytetään esimerkiksi kirjanpitovelvollisilta kerättyjen vertailutietojen avulla verotarkastuksissa.

Kirjanpitolaissa olevassa sivulauseessa ” jollei jäljempänä toisin säädetä” viitataan mahdollisuuden maksuperiaatteen noudattamisesta sekä muihin poikkeuksiin, kuten vastaisten menojen ja menetysten kirjaamiseen sekä käyvän arvon muutosten tulosvaikutteiseen kirjaamismahdollisuuteen.

Juoksevaa kirjanpitoa ei ole kuitenkaan pakko hoitaa suoriteperusteisesti, vaan se voidaan hoitaa myös maksuperusteisesti. Maksuperusteisesti hoidetussa kirjanpidossa meno kirjataan, kun se maksetaan ja tulo, kun se saadaan rahana tai rahanarvoisena hyödykkeenä. Maksuperustetta ja suoriteperustetta voidaan käyttää myös rinnakkain. Maksuperusteisen kirjaamismenettelyn edellytyksenä on, että kirjanpitovelvollinen kykenee jatkuvasti selvittämään myyntisaamistensa ja ostovelkojensa määrän esimerkiksi pitämällä velallis- ja velkojalueteloita. (Leppiniemi 2006, 51.)

4.3 Kirjausjärjestys ja ajankohta

Kirjanpitolain mukaan liiketapahtumat on kirjattava sekä aika-, että asiajärjestyksessä. Kirjaukset tehdään aikajärjestyksessä peruskirjanpitoon, esimerkiksi osto- ja myyntikirjoihin sekä kassakladiin. Pääkirjanpitoon taas kirjaukset merkitään asiajärjestyksessä. Pääkirjassa asiajärjestys toteutuu eri tileille tehtyinä kirjauksina. Peruskirjanpidosta tehdään siirto pääkirjanpitoon kuukausikohtaisesti, joka yleensä on kuukausikohtaisesti. Asiajärjestyksellä tarkoitetaan liiketapahtumien kirjaamista systemaattisesti sisältöään vastaaville tileille.

Kirjanpitolain mukaan käteisellä rahalla suoritettavat maksut on kirjattava aikajärjestykseen viivymättä päiväkohtaisesti. Viivytyksettömällä kirjaamisella tarkoitetaan sitä, että kirjaukset tulee tehdä välittömästi. Ensisijaisesti maksutapahtumakirjaukset on tehtävä päivittäin. Velvollisuus ei kuitenkaan koske pankin kautta kulkevaa rahaliikennettä, koska pankin välityksellä hoidettavat maksutapahtumat voidaan todentaa esimerkiksi kirjanpitoaineistoon liitettävien tiliotteiden avulla.

Muut tapahtumat kuin käteisellä rahalla suoritettavat maksut voidaan kirjata kuukausikohtaisesti tai muulla vastaavalla jaksotuksella. Kuukausikohtaista vastaavalla jaksotuksella tarkoitetaan 4-5 viikon pituisia jaksoja. Lähtökohtaisesti suurten yhtiöiden kirjanpidon hoitamisen kannalta kalenterikuukauden sijasta laskennan perusjaksoksi on tarkoituksenmukaisempaa asettaa

viikko. Esimerkiksi kuukausiraportointi voidaan organisoida 4-5 viikon jaksoa käytettäessä niin, että katkopäivä on aina sama viikonpäivä.

Kirjanpitolaissa kauppa- ja teollisuusministeriölle annetaan oikeus päättää kirjausten tekemisestä yhdistelminä pääkirjanpitoon. Yhdistelmäkirjausten avulla voidaan vähentää kirjausten määrää pääkirjanpidossa erityisesti tavanomaisten, usein toistuvien liiketapahtumien osalta. Menetelmän perustana ovat osakirjanpidot, kuten myynti- ja ostoreskontrajärjestelmät sekä palkanlaskentajärjestelmä.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut päätöksen kirjanpidossa käytettävistä yhdistelmäkirjaus menetelmistä (47/1998). Päätös sisältää seuraavat osat:

- a) koneellisten tietovälineiden hyväksikäyttäminen
 - b) kirjausten tekeminen yhdistelminä pääkirjanpitoon
 - c) korjausmerkinnän tekeminen
 - d) erityiset säädökset (kuten kirjanpitolautakunnan lausuntojen antamismahdollisuus).
- (Leppiniemi 2006, 52-53.)

5 CASE; KIRJANPITÄJÄN PEREHDYTTÄMISOPAS TILITOIMISTO KÄRNÄ OY:N TALOUSHALLINTO-OHJELMAAN

Opinnäytetyöni tuloksena syntyi kirjanpitäjän perehdyttämisosas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan. Perehdyttämismateriaalit käsittävät perehdyttämishjeet oppaan muodossa. Perehdyttämisosas sisältää ohjeet esimerkiksi, miten uusi asiakas perustetaan ja mitä perusasetuksia tulee ottaa huomioon, miten kuukausittaista kirjanpitäjän työtä voi helpottaa ottamalla käyttöön esimerkiksi automaattiset palkkojen sosiaaliturvajaksotukset ja poistot, miten perustetaan kustannuspaikat ja projektit, miten tiliotteet ja viitesuoritukset voi taloushallinto-ohjelmalla noutaa ja siirtää kirjanpitoon, kuten myös miten palkat voidaan siirtää kirjanpitoon jne. Kirjanpitäjän perehdyttämisosas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan on tarkoitettu yrityksen henkilökunnalle sekä eritoten uusille työntekijöille.

Kirjanpitäjän perehdyttämisosas luotiin palvelemaan Tilitoimisto Kärnä Oy:n henkilökuntaa sekä helpottamaan uuden työntekijän perehdyttämistä yrityksessä käytettävään taloushallinto-ohjelmaan. Perehdyttämisoppaan ohjeiden avulla pyrkimyksenäni oli parantaa ja helpottaa kuukausikirjanpidon toteuttamista hyvää kirjanpitolapaa noudattaen myös kustannustehokkaammin.

Kirjanpitäjän perehdyttämisoppaan suunnittelussa lähdin liikkeelle siitä, minkälaisiin ohjeisiin olisi erityisesti tarvetta ja apua kyselemällä tarpeita yrityksen työntekijöiltä sekä omia kokemuksia hyödyntäen. Suunnittelussa kiinnitin eritoten huomiota siihen, mihin uusi työntekijä tarvitsisi apua ja uuden yrityksen perustuksessa, mitä asioita tulee ottaa huomioon ja mitä perusasetuksia asiakkaalle voi ottaa käyttöön, jotta hyvää kirjanpitolapaa voisi noudattaa helpottamalla kirjanpitäjän työtä kustannustehokkaammin.

Työn toteutuksessa pyrkimyksenäni oli tehdä niin selkeät ohjeet, jotta kuka vain osaisi niiden perusteella ohjelmaa käyttää vaikka aikaisempaa kokemusta ohjelman käytöstä ei olisi. Ohjeet sisältävät selkeitä ohjeistuksia ja havainnollistavia kuvia ohjelman käytöstä. Olen perustanut yrityksen taloushallinto-ohjelmaan malliasiakkaan, jonka mukaan olen tehnyt suurimman osan ohjeista. Malliasiakkaan perustamisen tarkoituksena oli myös se, että esimerkiksi uusille asiakkaille voisi esitellä paremmin ohjelmasta saatavia tulosteita.

Kirjanpitäjän perehdytysopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan sisältää ohjeistuksen seuraavista asioista (Liite 1.)

- 1 Yrityksen perustaminen Lasso 2100 -taloushallinto-ohjelmaan
 - 1.1 Tilivuosien ja kausien perustaminen
 - 1.2 Yrityksen pankkitilitiedot
 - 1.3 Yritystililit
- 2 Perustietoluettelo (tositelajit jne.)
- 3 Kustannuspaikat ja projektit
- 4 Palkkojen sosiaaliturvajaksotukset
- 5 Automaattipoistot
- 6 Palkkojen siirto kirjanpitoon
- 7 Tiliotteiden nouto ja viitesuoritusten siirto kirjanpitoon
- 8 Arvonlisäveron ilmoittaminen
- 9 Työnantajasuoritusten ilmoittaminen

Kirjanpitäjän perehdytysopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan on salaista aineistoa, ja vain ja ainoastaan Tilitoimisto Kärnä Oy:n käyttöön tarkoitettu. Ohjeet eivät itsessään sisällä salaista tietoa, mutta, jotta kaikki työvaiheet saatiin ohjeisiin kuvattua tarvittavalla tavalla, ei voinut välttyä siltä, ettei ohjeissa näkyisi yrityksen muiden asiakkaiden tietoja ja tämän vuoksi liite perehdytysoppaasta on salainen.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä hyvään kirjanpitotapaan sekä toimia ohjeistuksena ja ohjekirjana yrityksessä käytettävistä ohjelmista kirjanpitäjän näkökulmasta. Työn toiminnallisen osuuden tärkeimpänä asiana oli tuoda esille yrityksessä käytettävien ohjelmien monipuolisuus ja ohjeistuksia sellaisiin toimintoihin, joilla on oleellinen apu ja etu tehdä päivittäisestä työstä helpompaa ja tuottavampaa sekä ennen kaikkea hyvän kirjanpitotavan mukaista.

Teoriaosuuden tarkoituksena oli selventää lukijalle kirjanpitolain sisältämät säännökset hyvästä kirjanpitotavasta, kirjanpidon lähteistä sekä liiketapahtumista. Hyvä kirjanpitotapa on aiheena kokonaisuudessaan hyvin laaja, ja se kattaakin kirjanpidon kaikki vaiheet alusta loppuun. Mielestäni työssä on tutustuttu aiheeseen hyvin monipuolisesti ja riittävällä tasolla, jotta lukijalle selviää kokonaisuudessaan, mitä hyvä kirjanpitotapa on ja mitä se tarkoittaa, mistä se saa tapanorminsa ja miten sitä tulisi noudattaa.

Työn empiirisen osan tärkeimpänä tarkoituksena oli tehdä sellaiset ohjeet yrityksen ohjelmien käytöstä, joilla saadaan helpotettua päivittäistä työskentelyä ja ohjeistuksia siitä, miten hyvää kirjanpitotapaa voidaan noudattaa yrityksen kannalta aikaa säästävästi ja kannattavammin. Kirjanpitäjän perehdyttämisoppaan tarkoituksena oli myös toimia uuden työntekijän perehdyttämisen tukena.

Kirjanpitäjän perehdytysoppaan avulla voidaan vaikuttaa myös uuden työntekijän työtyytyväisyyteen ja jaksamiseen. Kun työntekijä oppii hallitsemaan työnsä ja oppii hallitsemaan yrityksessä käytettävää taloushallinto-ohjelmaa sekä tietää saavansa tarvittaessa tukea itsensä kehittämiseen, hän voi paremmin ja jaksaa paremmin. Kun perehdyttämisen aikana kartoitetaan myös osaaminen, saadaan selville uuden työntekijän nykyinen osaaminen ja kehittämistarpeet niin työssä kuin taloushallinto-ohjelman käytössä. Näin hänen osaamisensa saadaan hyötykäyttöön ja organisaatiolla on tällöin mahdollisuus oppia uutta sekä kehittää uusia toimintatapoja.

Opinnäytetyö prosessina oli hyvin pitkä, mutta lopputulokseen päästyä, ei voi olla kuin tyytyväinen. Aikataulusta on venytty hyvillä ja siitäkin huonommilla verukkeilla, mutta kokonaisuudessaan prosessi on ollut hyvin opettavainen ja hyödyllinen. Olen työskennellyt kohta kolme vuotta kirjanpitäjänä ja teoriataustaa kirjoittaessani opin itsekin paljon uusia

asioita. Mielestäni kirjanpitäjän työ on hyvin vaativaa ja tarkkaa, koska tietotaitoa tarvitsee olla niin monista asioista, eikä pelkästään tieto miten kirjanpito tehdään riitä. On tunnettava myös verotusta ja pysyvä ajantasalla kirjanpidon sekä verotuksen muuttuvista asioista. Mielestäni on kuitenkin huomattavaa, että kirjanpitäjän ei tarvitse tietää kuitenkaan ihan kaikkea kirjanpidosta ja verotuksesta, mutta on hyvä, että osaa tiedostaa ja etsiä vastauksia ja tällä tapaa toteuttaa myös hyvää kirjanpitotapaa.

LÄHTEET

Fredriksson, A., Havukainen, J., Hilmola, J., Ilkka, H., Laitinen, E., Luoma, J., Mikkola, J., Mäkinen, T., Nevalainen, R., Ojala, A., Saari, J., Termäs, K., Tikka, M., Virtanen, P. & Vuorio, A. 2008. Kirjanpitolaki tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjanpaino Oy.

Kirjanpitolautakunta. 2000. Tilikauden tuloksen kirjaaminen ja kirjanpitoajojen tulostuspäivämäärän merkitseminen. Saatavilla:

<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc22570210049e02b/4a8ff80c099510adc22568c7003bce57?OpenDocument>

(Luettu 5.11.2011)

Leppiniemi, J. 2000. Hyvä kirjanpitolaki: Mikä on sallittua, mahdollista, kiellettyä? Porvoo: WS Bookwell Oy.

Leppiniemi, J. 2006. Kirjanpitolaki - Kommentaari. Juva: WS Bookwell Oy.

Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2013. Liikekirjanpito. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sinnemäki, A. 2010. Kirjanpitolautakunnan ohjeet. Saatavilla:

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_466_2010_p.shtml

(Luettu 3.11.2011)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011. Kirjanpitolautakunta. Saatavilla:

<http://www.tem.fi/index.phtml?s=947>

(Luettu 3.11.2011)

LIITTEET

Liite 1. Kirjanpitäjän perehdyttämisopas Tilitoimisto Kärnä Oy:n taloushallinto-ohjelmaan.

Liite on salainen.